

LUND UNIVERSITY

I Sverige håller man avtal, men inte alltid ...

Bender, German; Kjellberg, Anders

Published in:

Kollega : en kompis till dig som är medlem i Unionen

2023

Document Version:

Förlagets slutgiltiga version

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Bender, G., & Kjellberg, A. (2023). I Sverige håller man avtal, men inte alltid ... *Kollega : en kompis till dig som är medlem i Unionen*.

Total number of authors:

2

General rights

Unless other specific re-use rights are stated the following general rights apply:

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Read more about Creative commons licenses: <https://creativecommons.org/licenses/>

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

LUND UNIVERSITY

PO Box 117
221 00 Lund
+46 46-222 00 00

KOLLEGA

Debatt: I Sverige håller man avtal – men inte alltid

Arbetstagarna har fått minskad anställningstrygghet men inte de studiemöjligheter som lovades då regeringen inte klarat av att finansiera omställningsstudiestödet, skriver German Bender och Anders Kjellberg.

Publicerad 5 september 2023, kl 06:00

Miljardbelopp har avsatts för omställningsstudiestödet, men en stor del kommer att betalas tillbaka till staten eftersom CSN nekats tillräckliga medel för att kunna hantera mer än en mycket liten del av alla ansökningarna. Foto: TT/Shutterstock

När det nya huvudavtalet undertecknades av LO, PTK och Svenskt Näringsliv i juni förra året [fanns staten i bakgrunden på flera avgörande sätt](#). Eller som man brukar säga ”som elefanten i rummet”. För det första som lagstiftare för att förändra anställningsskyddet i mer arbetsgivarvänlig riktning. Den socialdemokratiskt ledda regeringen accepterade i Januariöverenskommelsen 2019 Centerpartiets och Liberalernas krav om ett

uppluckrat anställningsskydd.

För att stoppa det statliga långtgående förslag i den riktningen pressades facken i huvudavtalsförhandlingarna att gå med på ett urholkat anställningsskydd. I utbyte fick man väsentligt förbättrade möjligheter till omställning och kompetensutveckling. Detta gynnar även arbetsgivarna, särskilt som staten är huvudfinansiär. Med omställningsstudiestödet är det möjligt att studera i ett helt år med en återbetalningsfri ersättning som motsvarar 80 procent av lönen upp till ett tak som är beroende av om man omfattas av kollektivavtal.

Det är att likställa med ett avtalsbrott från regeringens sida

Nya Las och all annan lagstiftning kopplad till huvudavtalet finns sedan länge på plats. Regeringen har betydligt svårare att infria sina åtaganden som finansiär av omställnings- och kompetensutvecklingsdelen. Miljardbelopp har visserligen avsatts för detta, men en stor del kommer att [betalas tillbaka till staten](#) eftersom CSN trots upprepade påstötningar från både myndigheten själv och arbetsmarknadens parter nekats tillräckliga medel för att kunna hantera mer än en mycket liten del av alla ansökningarna om omställningsstudiestöd. För år 2024 beräknas två miljarder av anslaget på 2,84 miljarder återgå till statskassan,

Det är att likställa med ett flagrant avtalsbrott från regeringens sida.

Arbetstagarna har fått minskad anställningstrygghet men inte de omställnings- och studiemöjligheter som de skulle få i utbyte.

Även [arbetsgivarna](#) är starkt kritiska eftersom behovet av kompetent personal är stort i flera yrken. Regeringen har dessutom genom sitt agerande – eller rättare brist på agerande – försatt många människor i en svår situation. CSN tvingas ägna sig åt en ohållbar myndighetsutövning mot enskilda som avviker från vad vi är vana vid i Sverige.

Det som var tänkt att öka tryggheten blir i stället en källa till oro

Mycket få av de som ansöker om omställningsstudiestöd får besked i rimlig tid. Förutom att behöva vänta på antagningsbesked är det ändå tillräckligt komplicerat för individen som har att:

- Ansöka om omställningsstudiestöd

- Ansöka till en utbildning, till exempel yrkeshögskola eller universitet
- Ta upp frågan om studieleidighet med arbetsgivaren som ska ordna med en vikarie
- Tala med kollegorna
- Skaffa en bostad om studieorten är en annan än där man bor
- Planera tillsammans med familjen

När beskedet om studiestöd dröjer tvingas många som påbörjat utbildningar avbryta dem eller ta lån eller jobba vid sidan om. Det försätter individer och familjer i en svår situation. Det som var tänkt att öka tryggheten blir i stället en källa till oro. Det ställer också till problem för arbetsgivare, anordnare av utbildningar och omställningsorganisationer.

Att inte undanröja flaskhalsen vid CSN är ohållbart. Den ökade flexibiliteten, valfriheten och tryggheten som reformen ska ge individen är tänkt att väga upp den minskade anställningstrygghet som följer av nya Las. När reformen i januari 2022 presenterades av arbetsmarknadsminister [Eva Nordmark](#) beskrev hon den som ”den största trygghets- och frihetsreformen på svensk arbetsmarknad i modern tid”. Hon syftade på att ”alla arbetstagare i Sverige” nu skulle få ”helt nya möjligheter att ställa om, vidareutbilda sig och utvecklas genom ett helt arbetsliv”. Genom att vidareutveckla sig i det nuvarande yrket kan individen öka sin anställningsbarhet och därmed tryggheten inför framtida neddragningar. Med tanke på den omfattande digitalisering och klimatomställning som Sverige står inför blir det inte mindre angeläget.

Kan det vara så att regeringen räknar med att spara miljardbelopp på uteblivna omställningsstudier?

Omställningsstudiestödet är inte den enda avtalade arbetsmarknadsreform där regeringen fallerar. När allt sent omsider blivit klart kring [etableringsjobben](#) för nyanlända migranter och långtidsarbetslösa faller reformen på mållinjen. Förklaringen här heter Sverigedemokraterna. Men när det gäller omställningsstudiestödet verkar det vara regeringen själv som drar i bromsen, med arbetsmarknadsminister Johan Pehrson (L) och utbildningsminister Mats Persson (L) i spetsen. Kan det rentav vara så att

regeringen av inflationsbekämpningsskäl kallt räknar med att spara miljardbelopp på uteblivna omställningsstudier? Det vore att kliva ur askan in i elden, eftersom en utebliven satsning på omställningsförmåga knappast gynnar svensk ekonomi.

Om inte de konkreta skäl som vi anfört räcker, borde de ansvariga statsråden inse det grundläggande värdet i att värna den svenska partsmodellen. Då är det av yttersta vikt att regeringen hedrar sitt åtagande i det viktigaste huvudavtalet sedan 1938 års Saltsjöbadsavtal undertecknats – även denna gång på Grand Hotel i Saltsjöbaden.

/German Bender, doktorand vid Handelshögskolan och utredningschef för tankesmedjan Arena Idé

Anders Kjellberg, professor i sociologi vid Lunds universitet

Mer att läsa om omställningsstudiestödet och etableringsjobben finns i Anders Kjellbergs Arena Idé-rapport [Den svenska modellen ur ett nordiskt perspektiv: facklig anslutning och nytt huvudavtal](#) (juni 2023).